ואומר °משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו" שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם לומר לך ירובעל (א) בדורו כמשה בדורו. בדן (ב) בדורו כאהרן בדורו, יפתח בדורו כשמואל בדורו ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור הרי הוא כאביר שבאבירים *ואומר °ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם" וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו ואומר °אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה: נטל מקלו ומעותיו בידו: תנו רבנן כיון שראה אותו עמד מכסאו ונשקו על ראשו אמר לו שלום עליך רבי ותלמידי: רבי שלמדתני תורה ברבים ותלמידי שאני גוזר עליך גזירה ואתה מקיימה כתלמיד, אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים *קל וחומר קטנים לגדולים קל וחומר חיובא הוא אלא מתוך שהגדולים נשמעים לקטנים נושאין קטנים קל וחומר בעצמן:

תהלים צט · דברים יז · קהלת ז

הדרן עלך אם אינן מכירין

*ראוהו "בית דין וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר. ראוהו ב"ד בלבד יעמדו שנים ויעידו בפניהם ויאמרו "מקודש מקודש". *ראוהו שלשה והן בית דין יעמדו השנים ויושיבו מחביריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו "מקודש מקודש" שאין היחיד נאמן על ידי עצמו: גמ' למה לי למיתנא "ראוהו בית דין וכל ישראל"? איצטריך סד"א הואיל וראוהו בית דין וכל ישראל איפרסמא לה ולא ליעברוה, קמ"ל, וכיון דתנא ליה "ראוהו ב"ד וכל ישראל", נחקרו העדים למה לי? ה"ק א"נ נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר וכיון דתנא עד שחשיכה הרי זה מעובר למה לי למיתנייה חקירת העדים כלל? איצטריך סד"א תיהוי חקירת עדים כתחילת דין "ומקודש מקודש" כגמר דין ולקדשי בליליא *מידי דהוה אדיני ממונות דתנן *דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה הכא נמי מקדשין בליליא קמ"ל, ואימא הכי נמי? אמר קרא °כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב" אימת הוי חק בגמר דין וקא קרי ליה רחמנא משפט *מה משפט ביום אף הכא נמי ביום: "ראוהו בית דין יעמדו שנים ויעידו בפניהם: ואמאי, לא תהא שמיעה גדולה מראייה? א"ר זירא "כגון שראוהו בלילה: ראוהו שלשה והן בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחביריהם אצל היחיד: אמאי הכא נמי נימא לא תהא שמיעה גדולה מראייה, וכי תימא ה"נ כגון שראוהו בלילה היינו הך? סיפא איצטריכא ליה דאין היחיד נאמן על ידי עצמו דסלקא דעתך אמינא הואיל (*ותנן) דיני ממונות בשלשה ואם היה מומחה *)לרבים דן אפילו ביחיד הכא נמי ניקדשיה ביחידי, קמ"ל, ואימא הכא נמי? אין לך מומחה לרבים בישראל יותר ממשה רבינו וקאמר ליה הקב"ה עד דאיכא אהרן בהדך דכתיב °ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר (ה) החדש הזה לכם. למימרא *דעד נעשה דיין לימא מתני' דלא כר"ע דתניא *סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש

מקצתן

תהלים פא · שמות יב

רש"י

ואומר. בספר תהלים משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו קוראים אל ה' והוא יענם הרי ששקל הכתוב שמואל עם משה ואהרן ובכתובים הראשונים כתוב ירובעל בדן ויפתח עם משה ואהרן ושמואל שלשה קלים עם שלשה חמורים: הא אין לך לילך כו'. הרי לימדך הכתוב כאן שאין לך לבקש אלא שופט שהיה בימיך: אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה. כי לא מחכמה שאלת על זה לפי שהדורות היו טובים וצדיקים מן אחרונים לפיכך היו הימים הראשונים טובים מאלה שאי אפשר שיהו אחרונים כראשונים:

הדרן עלך אם אינן מכירין

ראוהו בית דין וכל ישראל ונחקרו העדים. מפרש בגמרא אי נמי נחקרו העדים: ראוהו בית דין בלבד. שאין מי שיעיד אלא הם ולאו ארישא קאי בסמוך לחשיכה אלא שהיה שהות לקדש: יעמדו שנים ויעידו בפניהם. ואע"פ שכולן ראוהו ובגמרא פריך לא תהא שמיעה גדולה מראייה: ויעידו בפניהם. השנים: שאין היחיד נאמן. לומר מקודש בפני עצמו לכך צריך להושיב מחביריהן אצלו: גמ' למה לי למיסני כל ישראל. הרי ראוהו בית דין: איפרסמא ליה מילתא. דביום שלשים נראה לקדשו: נחקרו העדים למה לי. חקירתן אחרי שהכל ראו: למה לי לממנייה לחקירה כלל. כיון דאשמועינן דכי ראוהו בית דין וכל ישראל אפילו הכי מעברין ליה, כל שכן נחקרו העדים: סלקא דעתך אמינא. היכא דאיכא חקירת עדים ביום תו לא ניעברוה אלא יגמרו הדבר בלילה ויקדשוהו ביום שלשים לענין תיקון המועדות: משפט. היינו תחילת דין: כי חק הוא. בקידוש החדש דרשינן ליה בפ' קמא (דף ח:): משפט ביום. נפקא לן בסנהדרין (דף לד:) מוהיה ביום הנחילו את בניו" ביום אתה מפיל נחלות כו': ואמאי. יעמדו שנים ויעידו הלא ראוהו כולן יקדשוהו בראייתם דלא תהא שמיעה ששומעין מפי עדים גדולה מראייה דהא גבי עדות החדש לא כתיב עדות אלא כזה ראה וקדש: שראוהו בלילה. הלכך למחר אי לאו שמיעה על מה יקדשו: למימרא דעד נעשה דיין. מי שראוי להיות עד בדבר נעשה דיין ואלו כולן ראוים להיות עדים שהרי כולם ראוהו:

תוספות

שהימים הראשונים היו טובים מאלה. ולכך יש לשמוע לראשונים יותר מן האחרונים אל תאמר כך דאין לך אלא שופט שהיה בימיו: הדרן עלך אם אינן מכירין

ראוהו ב"ד בלבד. פי' ב"ד של כ"ג ולכך פירש בקונטרס דהיה להם שהות דאי לא היה להם שהות מאי פריך בגמ' ולא תהא שמיעה גדולה מראייה ולקדשוה מיד שראוהו הא לא היה להם שהות לקדש: אימת הוי חק בגמר דין. דהאי קרא דכי חק לענין ראש השנה דרשינן ליה בפ' קמא (דף ח:) והוא הדין בכל חדשים: לא תהא שמיעה גדולה מראייה. פירש בקונטרס דהא גבי עדות החדש לא כתיב עדות אלא כזה ראה וקדש ובחנם דחק דאפילו בדיני נפשות אמרינן הכי בפרק החובל (ב"ק דף צ: ושם) אם ראוהו ביום: כגון שראוהו בלילה. דאין יכולין לקדש על פי ראייה בלילה דא"כ היתה ראייה בלילה מקום קבלת עדות ואין קבלת עדות אלא ביום אפילו בדיני ממונות כדאמרינן לעיל דקרי חקירת עדות כתחילת דין: עד דאיכא אהרן בהדך. ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד וסוגיא דהכא כמאן דאמר בשמעתא קמייתא דסנהדרין (דף ג.) דבר תורה חד נמי כשר דכתיב בצדק תשפוט מדאיצטריך ליה הכא עד דאיכא אהרן בהדך דלמאן דבעי מדאורייתא שלשה מומחין וכדי שלא תנעול דלת הכשירו בשלשה הדיוטות גבי עדות החדש אין להכשיר ואם כן לא צריך קרא:

דרחמנא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהלכות קידוש החדש הלכה ח:

ב ב מיי' פ"ג מהלכות סנהדרין הלכה ד ופ"א הלכה א טוש"ע ח"מ סי' ה סעיף ב:

ג ג מיי' פ"ב מהלכות קידוש החודש הלכה ח:

ד ד ה מיי' שם הלכה ט:

ה ו מיי' פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה י סמג עשין לו טור ש"ע ח"מ סי' ג סעיף א ב:

ו ז מיי' פ"ב מהלכות קידוש החדש הלכה ט:

מסורת הש"ס

קדושין סו: ע"ש סנהדרין כח:

לעיל כה.

כתובות כא:

סנהדרין לב.

[מגילה כה. סנהדרין יח:]

[נ"ל ותניא]

*)סנהדרין ה.

שמות יב

ב"ק צ:

◆

רבינו חננאל

שקל הכתוב ג' קלי עולם כג' חמורי עולם לומר לך ירובעל שהוא גדעון בדורו כמשה בדורו. בדן בדורו כאהרן בדורו. יפתח בדורו כשמואל בדורו ללמדך שאפי' קל שבקלים ונתמנה פרנס הרי הואכגדול שבאבירי' וכתיב ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט וגו' וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא היה בימיו. הא אין לך לילך [אלא] אצל שופט שבימיך נטל מקלו ומעותיו והלך ליבנה אצל ר"ג ביום שחל יוה"כ להיות בחשבונו: ירושלמי ראש בית דין אומר מקודש ומוקים לה רשב"י מאי מקודש מקוים. תני לעיבור שנה מתחילין מן הצד וכבר נכנס ר' יוחנן והוא היה הקטן שבהן. אמרו לו אמור הרי השנה המקודשת בעיבור. א"ר יוחנן ראה לשון שלימדנו בן הנפח אלו אמר בעיבור הייתי אומר אלו י"א ימים שהחמה יתירה על הלבנה אלא בעיבור שהוסיפו לה חכמים והן ל' יום ועיברוה. ריש לקיש חשש על הדא דמר ר' אלעזר והיתה ידי אל הנביאים החוזים וגו' בסוד עמי לא יהיו. זה סוד העיבור. ובכתב בית ישראל לא יכתבו זה המינוי ואל אדמת ישראל לא יבאו כמשמעו. ר' אלעזר כד סלק להכא אמר אית גבי חדא. כד מנוני אמר אית גבי תרתי. כד על לעיבורא אמר אית גבי תלת. א"ר שמלאי טעמא דר"י בן נורי דאמר עדי שקר הן כלומר סבר כיון שנראתה שחרית במזרח וערבית במערב המולד בחצי היום. וכל חדש שנולד (לו) [קודם שש] שעות אין כח בעין לראות הישן. ותני כן נראה בשחרית לא נראה החדש בין הערבים בין הערבים נראה החדש בין הערבים לא נראה הישן שחרית. ור"ג אומר מסורת בידי, מאבותי פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה מי שילה למי. ואסיקנא ר"ג שלח לר' יהושע ע"י ר' עקיבא. א"ר יוסי יודעין היו שאלו קדשו בלא עדים שהוא מקודש. ומה בא להעיד אלא אם קדשוהו ואח"כ נמצאו העדים זוממין שהוא מקודש: הדרן עלך אם אינן מכירין

פ"ג ראוהו ב"ד וכל ישראל עמו וכו'. ואע"פ שנתפרסמה הלבנה לכל או נחקרו העדים ולא הספיקו ב"ד לקדשו עד חשכה הרי זה מעובר. ואוקימנא איצטריך סד"א תהוי חקירת עדים כתחלת דין וקידוש החדש גמר דין וליקדשוה בלילה. כדתנן דיני ממונות דנין ביום וגומרים בלילה קמ"ל דלא שנאמר תקעו בחדש שופר וגו' כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. חק תקיעת שופר וכי היום מקרא קדש. אימת הוי בגמר דין וקא קרי ליה משפט כלומר עיקר המשפט בקידושו. ומשפט לא הוי אלא ביום. ראוהו ב"ד *) ואמאי צריכין להעיד בפניהם. א"ר זירא שראוהו בלילה שלא יתכן להן לקדשו בלילה לפיכך צריכין להעיד בפניהם. פי' שאין היחיד נאמן ע"י עצמו אין נאמן **) דמלתא דשייך ביה סד"א הואיל ותנן דיני ממונות בג' ואם היה מומחה לרבים דן אפי' ביחידי הכא נמי אי איכא יחיד מומחה ליקדשוה ביחידי קמ"ל ויושיביהו מחבריהן אצל היחיד שאין מומחה לרבים כמרע"ה. וכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר. החדש הזה לכם ראש חדשים כלומר לא תקדש החדש עד דאיכא אהרן בהדך. שמעינן ממתניתין דקתני ראוהו ב"ד בלבד יעמדו שנים ויעידו בפניהם כו'. עד נעשה דיין לימא מתני' דלא כר' עקיבא. דתניא סנהדרין

שראו

---

*) ואמאי לא תהא שמיעה גדולה מראיה ואמאי צריכין וכו'. **) דלכאורה מלתא דפשיטא הוא דאין נאמן סד"א כו'.

נושא
המשך הסיפור של ר"ג ור' יהושע

נושא/משנה
I - III △
"ראוהו" ב"ד
ג' הלכות
הקשורות
לב"ד (עצמו) שראו את
המולד -
אין עליהם
לספר

נושא
בירור לשון
(משנה) -
למה קתני
פרטים
מסויימים

נושא
הגמ' דנה
במקרים
שבמשנה
שב"ד עצמו
ראו את
המולד למה
א"צ בעדים
עוד שנים
יעידו -
לא תהא
שמיעה
גדולה
מראיה

נושא
הגמ' דנה
בשאלה
האם עד
נעשה
דיין

* סוגריים לשם דיון בדי
לאמור עד רגע הקריאה
בתוכם הלשון בדי
תיקון

* כלומר אם ר' יהושע קבל
גזרת ר"ג קו"ח אלו
שהיו פחותים יהיו
חייבים לקבל גזירתו

* סוגריים לשם
דיון בדי
לאפשר קריאה
רצופה. בתוכם
מובא הבסיס
לשאלה

* במשנה ראינו
דיינים שראו את
המולד גם
מתפקדים כדיינים
האומרים
"מקודש
מקודש"